

**І.М. Сафронська, Ю.С. Пеняк, кандидати екон. наук, доценти
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва**

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті досліджено сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо інвестиційного забезпечення розвитку ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств.

Метою статті є вивчення основних чинників, які впливають на інтенсивність інвестиційного забезпечення, що сприяє результативності сільськогосподарських підприємств. Розширене відтворення економіки не може відбуватися без належного забезпечення його інвестиційними ресурсами та без удосконалення управління всією інвестиційною діяльністю. Тому, у процесі управління формуванням інвестиційних ресурсів важливим є визначення загального обсягу необхідних інвестиційних ресурсів, вибір ефективних схем фінансування інвестиційної діяльності, забезпечення максимального обсягу залучення власних інвестиційних ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, забезпечення необхідного обсягу залучення власних інвестиційних ресурсів з зовнішніх джерел, визначення оптимального співвідношення структури капіталу та забезпечення мінімізації вартості залучених інвестиційних ресурсів із різних джерел.

Ключові слова: *інвестиції, інвестування, інвестиційна діяльність, інвестиційне забезпечення, джерела фінансування, аналіз, ефективність, ресурси, підприємства.*

Постановка проблеми. Ефективна інвестиційна діяльність підприємств може стати найважливішим засобом забезпечення виходу України з кризи. Вона може забезпечити досягнення реальних структурних зрушень у народному господарстві, у технічному переозброєнні виробництва, підвищенні якісних показників господарської діяльності, а, відповідно, життєвого рівня населення. Активізація інвестиційної діяльності є вирішальною ланкою економічної політики держав, оскільки на її основі можна реально здійснити структурну перебудову економіки України. А вона потребує використання усіх найважливіших факторів, які могли б сприяти зростанню обсягів інвестицій, підвищенню їх ефективності та позитивному впливу на темпи економічного зростання.

Інвестиційні процеси в Україні, як і в будь-якій іншій трансформаційній економіці, відбуваються за участі багатьох складових, взаємопов'язаних державних і недержавних, фінансових та не фінансових інституцій, методів, засобів та інструментів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії і практики інвестицій, інвестиційної діяльності, формування джерел її фінансування та визначення напрямів інвестування залишаються в центрі уваги багатьох вчених-економістів [1-6]. Так, вагомий внесок у теорію інвестиційної діяльності, оцінки ефективності інвестицій та інвестиційної привабливості підприємств зробили вітчизняні науковці: В.Г. Андрійчук, І.О. Бланк, М.С. Герасимчук, С.О. Гуткевич, О.І.Гуторов, А.С. Музиченко, Г.М. Підлісецький, А.А. Пересада, П.Т. Саблук, В.П. Савчук, П.А. Стецюк, А.В. Череп та інші вчені-економісти. Однак питання, пов'язані з підвищенням рівня ефективності інвестицій, формуванням ефективної інвестиційної стратегії, а також управління фінансовим забезпеченням інвестиційного процесу, залишаються недостатньо вивченими.

Мета статті полягає у вивченні основних чинників, які впливають на інтенсивність інвестиційного забезпечення, що сприяє результативності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Активізація інвестиційного процесу багато в чому обумовлена обґрунтованістю стратегічного напрямку, тактикою здійснення інвестицій, інвестиційним кліматом та механізмом інвестування в сільськогосподарському виробництві країни, регіону, конкретного підприємства. Вважаємо, що кожному підприємству необхідно розробити комплекс заходів, які забезпечать зростання інвестицій за рахунок внутрішніх джерел. Головними з них, на нашу думку, є збільшення обсягів та поліпшення якості продукції аграрних підприємств при зростанні ефективності виробництва.

Критеріями для визначення ефективності інвестиційної діяльності підприємства можуть бути: прибуток, частка ринку, якість продукції, безбитковість і ін.

В умовах функціонування ринкової економіки прибуток виступає основною метою підприємницької діяльності і є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або, принаймні, стабілізацію його на певному рівні. Прибуток є головною метою та критерієм ефективної діяльності сучасного підприємства, безпосередньо впливає на його фінансовий стан та є захисним механізмом

від банкрутства, а також - основним джерелом забезпечення фінансування внутрішніх потреб та подальшого його розвитку.

Узагальнюючим показником ефективності може виступати рентабельність виробництва, при цьому слід ураховувати, що на ефективність сільськогосподарського виробництва суттєвим чином впливає показник спеціалізації підприємства. Саме тому, для оцінки ефективності економічного механізму інвестування підприємств аграрної сфери нами було визначено і проаналізовано коефіцієнт спеціалізації по 26 сільськогосподарським підприємствах Балаклійського району Харківської області (табл.). Одержані результати дозволили зробити висновок про ступінь впливу різних факторів на їх виробничу та інвестиційну діяльність.

**Показники діяльності сільськогосподарських підприємств
Балаклійського району Харківської області у 2014 р. (в залежності від
рівня їх спеціалізації)***

Показник	Рівень спеціалізації		
	Низький	Середній	Високий
Кількість господарств у групі	8	12	6
Рівень рентабельності, %	18,7	16,3	55,9
Товарна продукція (у фактичних цінах реалізації) на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	356,0	414,5	1667,4
Валова продукції (у постійних цінах 2010р.) на 1 працівника, грн.	62735	56101	155805
Інвестиції в основний капітал на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	79,4	51,9	169,3
Вартість основних засобів на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	1,18	1,38	1,76
Кількість працівників в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, осіб	3	2	9
Прибуток в розрахунку на 1 підприємство	55,7	46,4	495,1

*Джерело: розраховано за даними ф.№50 с.-г. «Основні економічні показники роботи сільгосппідприємств» та Ф.№5 «Примітки до річної фінансової звітності»

До першої групи підприємств, а це підприємства з низьким рівнем спеціалізації, де коефіцієнт загальної спеціалізації виявився меншим за 0,2 відноситься 8 підприємств. До другої групи (середній рівень спеціалізації) – 12 підприємств, у яких коефіцієнт спеціалізації виявився в проміжку від

0,2 до 0,4. До третьої групи (коефіцієнт більший за 0,4), а це підприємства з високим рівнем спеціалізації потрапило 6 підприємств.

Проаналізувавши дані таблиці бачимо, що простежується тенденція до збільшення основних показників діяльності сільськогосподарських підприємств зі збільшенням коефіцієнта спеціалізації. Так, в підприємствах з високим рівнем спеціалізації отримано 495,1 тис. грн. прибутку в розрахунку на одне підприємство, в підприємствах з низьким рівнем спеціалізації усього 55,7 тис. грн. Стосовно інвестицій в галузь, то підприємства третьої групи інвестували в 2 рази більше ніж підприємства першої.

Вплив основних факторів виробництва на рентабельність сільськогосподарської діяльності було досліджено з використанням багатофакторного регресійного аналізу, при якому результативним показником виступив рівень рентабельності (Y), а факторні показники: x_1 – товарна продукція в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.; x_2 – валова продукція в постійних цінах 2010р. у розрахунку на 1 працівника, грн.; x_3 – інвестиції на 1 га с.-г. угідь, тис. грн.; x_4 – основні засоби на 1 грн. товарної продукції, тис. грн.; x_5 – кількість працівників на 100 га с.-г. угідь, осіб.

У результаті проведених розрахунків були отримані наступні рівняння.

Для підприємств з низьким рівнем спеціалізації лінійний зв'язок між досліджуваними даними описується наступною формулою:

$$Y_1 = -58,198 - 0,069 x_1 + 0,0001 x_2 + 1,121 x_3 - 6,992 x_4 + 4,805 x_5.$$

При цьому $R = 0,837$; $R^2 = 0,701$.

Для підприємств з середнім рівнем спеціалізації:

$$Y_2 = -40,820 + 0,0102 x_1 + 0,0007 x_2 + 0,353 x_3 - 6,206 x_4 + 1,982 x_5;$$

$R = 0,818$; $R^2 = 0,669$

Для підприємств з високим рівнем спеціалізації:

$$Y_3 = -18,812 - 0,236 x_1 + 0,0012 x_2 + 1,707 x_3 - 9,860 x_4 + 1,069 x_5;$$

$$R = 0,904; R^2 = 0,818$$

Коефіцієнт детермінації (R^2), що пояснює загальний вплив включених у модель факторів досить значний. По першій групі підприємств, він виявився на рівні 0,701, другої – 0,669, третьої групи – 0,818.

Коефіцієнти регресії можна тлумачити як величини кількісних змін рентабельності виробництва в разі зміни факторної ознаки на одиницю виміру, прийняту в модель, але при цьому неможливо визначитися зі ступенем впливу відібраних факторів на результативну ознаку, тому що фактори виражені в різних одиницях виміру. Для подальшої економічної

оцінки зв'язків між коефіцієнтами регресії були визначені коефіцієнти еластичності (E_i).

Для підприємств з низьким рівнем спеціалізації характерні такі коефіцієнти еластичності $E_1 = -3,75$, $E_2 = 5,12$, $E_3 = 0,37$, $E_4 = -0,28$, $E_5 = 2,52$, і свідчить, що при збільшенні інвестицій на 1% рівень рентабельності збільшиться на 0,37 %, збільшення вартості основних засобів на 1 грн. продукції на 1 % призведе до зменшення рентабельності на 0,28. Теж саме стосується підприємств з середнім рівнем спеціалізації, у яких збільшенні інвестицій на 1 % призведе до підвищення рівня рентабельності на 0,3 %. На підприємствах з високим рівнем збільшення інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь сприятиме підвищенню рівня рентабельності майже на 2 %.

Найбільший вплив у загальній варіації показників по першій групі підприємств справляє продуктивність праці, по другій розмір товарної продукції на одиницю площі, по третій розмір інвестицій на 1 грн продукції.

Перевірка отриманих результатів на адекватність моделі (за допомогою F-критерію Фішера) дала позитивні результати, адже фактичне значення цього показника по першій моделі $F_{\text{факт}}=6,12$, по другій $F_{\text{факт}}=4,66$ і по третій – $F_{\text{факт}}=12,8$ перебільшує табличне значення.

Значення t – статистики для усіх факторів перевищують його критичне значення, що з імовірністю 0,95 і підтверджує істотність їх впливу. Значення F-критерію і p – level свідчить про адекватність моделі.

Інвестиційні ресурси в тих обсягах, які фактично реалізуються, не забезпечують розширеного відтворення, а для більшості вітчизняних підприємств основним джерелом інвестицій є їхні власні кошти. Як наслідок, у складному стані перебуває матеріально-технічна база сільського господарства. Все це призвело до того, що більшість сільськогосподарських підприємств - збиткові. Вони використовують застарілу техніку, а більшість обігових коштів спрямовується не на оновлення устаткування, а на його поточний і капітальний ремонт. Таке становище потребує пошуку шляхів виправлення подібного становища. У цілому для належного оновлення основних засобів необхідно із 100 грн. товарної продукції 10 % спрямовувати на інвестиції в основний капітал.

При аналізі основних джерел інвестицій сільськогосподарських підприємств виявлено, що основними є внутрішні джерела інвестицій в основний капітал, а саме амортизаційні відрахування та прибуток. Для виявлення кількісного впливу джерел інвестування на обсяг інвестицій проведено кореляційно-регресивний аналіз. У результаті обробки даних по сільськогосподарських підприємствах Балаклійського району Харківської

області за допомогою пакету аналізу табличного редактора Microsoft Excel було обрано результативний показник – загальний обсяг інвестицій в основний капітал, тис грн. та фактори: x_1 – сума амортизації, тис грн; x_2 – короткострокові кредити, тис грн; x_3 – чистий прибуток, тис грн; x_4 – наступні виплати та платежі (виплати персоналу, цільове фінансування та ін.) тис грн; x_5 – довгострокові зобов’язання (крім довгострокових кредитів, відстрочені податкові зобов’язання та ін.), тис грн; x_6 – поточні зобов’язання (короткострокові кредити, короткострокова заборгованість за товари, роботи, послуги, поточні зобов’язання за розрахунками з: одержаних авансів, бюджетом, позабюджетними платежами, страхуванням тощо), тис грн.

У результаті проведених розрахунків було отримано рівняння:

$$Y = 66,1 + 0,41 x_1 + 0,68 x_2 + 0,08 x_3 - 0,05 x_4 + 0,02 x_5 - 0,01 x_6.$$

Дане рівняння характеризують наступні показники: $R = 0,648$; $R^2 = 0,419$; $F_{\text{факт}} = 3,47$; $F_{\text{табл}} = 0,008$.

Коефіцієнт кореляції ($R = 0,648$) свідчить про наявність зв’язку середньої щільності, а коефіцієнт детермінації ($R^2 = 0,419$), що включені до моделі фактори відповідно на 41,9 % зумовлюють варіацію результативного показника. В одержаних рівняннях Критерій Фішера становить: $F_{\text{факт}} 3,47 > F_{\text{табл}} 0,008$, отже взаємозв’язок загалом за всіх факторами є достовірним для даного рівняння.

Отже, на зростання обсягів інвестицій у сільськогосподарських виробничих кооперативах найбільше впливали зміни в таких джерелах їх фінансування як короткострокові кредити банків, амортизація та прибуток.

Також однією з проблем, яка пов’язана зі здійсненням інвестицій сільськогосподарських підприємств є диспаритет ціноутворення на сільськогосподарську продукцію і засоби виробництва. Існування диспаритету цін між вартістю ресурсів, що постачаються, та вартістю сільськогосподарської продукції не тільки залишає підприємства без внутрішніх джерел фінансування, а і зважає їм залучати кредитні кошти та негативно впливає на рівень рентабельності. Для отримання кредиту недостатньо бути просто прибутковим. Рівень рентабельності має забезпечити виконання боргових зобов’язань. Усунення негативного для сільськогосподарської галузі диспаритету цін є дуже важливою складовою для підвищення інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Висновки. Розширене відтворення економіки не може відбуватися без належного забезпечення його інвестиційними ресурсами та без удосконалення управління всією інвестиційною діяльністю. Тому, у процесі управління формуванням інвестиційних ресурсів важливим є

визначення загального обсягу необхідних інвестиційних ресурсів, вибір ефективних схем фінансування інвестиційної діяльності, забезпечення максимального обсягу залучення власних інвестиційних ресурсів за рахунок внутрішніх джерел, забезпечення необхідного обсягу залучення власних інвестиційних ресурсів з зовнішніх джерел, визначення оптимального співвідношення структури капіталу та забезпечення мінімізації вартості залучених інвестиційних ресурсів із різних джерел.

Бібліографічний список: 1. Антонов А.В. Развитие научной мысли с питань інвестиційної діяльності / А.В. Антонов // Економіка: проблеми теорії і практики. – 2012. – С. 73-80. 2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ від 18 вересня 1991 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. 3. Кожемякіна М.Ю. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України // М.Ю. Кожемякіна // Економіка АПК. – 2011. – № 12. – С. 68-73. 4. Пересада А.А. Реалізація інвестиційних проектів в Україні / А.А. Пересада, В.В. Зубленко // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 106–112. 5. Стецюк П.А. Дискусійні питання аналізу інвестицій сільськогосподарських підприємств / П.А. Стецюк // Наукові праці Кіровоградського НТУ: Економічні науки. – Кіровоград: КНТУ, 2007. – Вип. 12. – Ч II. – С. 348-353. 6. Череп А.В. Теоретичні аспекти формування інноваційно-інвестиційної діяльності / А.В. Череп, С.В. Маркова // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2011. – № 4. – С. 154-157.

И.М. Сафронська, Ю.С. Пеняк. Инвестиционное обеспечение развития сельскохозяйственных предприятий. Предметом исследования является совокупность теоретических, методических и практических положений по инвестиционному обеспечению развития эффективного функционирования сельскохозяйственных предприятий.

Целью статьи является определение основных факторов, влияющих на интенсивность инвестиционного обеспечения, что способствует результативности сельскохозяйственных предприятий. Расширенное воспроизводство экономики не может происходить без надлежащего обеспечения его инвестиционными ресурсами и без совершенствования управления всей инвестиционной деятельностью. Поэтому, в процессе управления формированием инвестиционных ресурсов важным является определение общего объема необходимых инвестиционных ресурсов, выбор эффективных схем финансирования инвестиционной деятельности, обеспечение максимального объема привлечения собственных инвестиционных ресурсов за счет внутренних источников, обеспечение

необходимого объема привлечения собственных инвестиционных ресурсов из внешних источников, определение оптимального соотношения структуры капитала и обеспечение минимизации стоимости привлекаемых инвестиционных ресурсов из различных источников.

Ключевые слова: инвестиции, инвестирование, инвестиционная деятельность, инвестиционное обеспечение, источники финансирования, анализ, эффективность, ресурсы, предприятия.

I. Safronska, Yu. Penyak. Investment Security of Agricultural Enterprises Development. Today the agricultural sector of the economy is one of the most perspective investment tendencies, as investment volume increase in the branch is a determinant tendency of food problem solution and the means to overcome the adverse effects of the world's financial crisis. It acquires a special significance now that agricultural production gained a status of the sector, development of which can be one of the main components to provide output growth. However, the conditions of agricultural enterprises functioning are characterized by insufficient investments, disparities between investment needs and investments, limited possibilities of investment functioning from various sources that influence the level of investment security of the economic agents.

The object of the research is a set of theoretical, methodological and practical provisions as to formation and development of efficient investment of the agricultural enterprises.

The aim of the article is to identify the main factors that influence the intensity of investment activity and the results of agricultural enterprises activity.

The results of the work. Enlarged economy reproduction can not occur without proper provision of its investment resources and without improving the management of the whole investment activity. Therefore, it is important to determine the total required investment resources, to choose the effective investment financing schemes, to maximize the inflow of the internal investment resources from the domestic sources, to ensure the necessary volumes of the internal investment resources from the external sources, to determine the optimal ratio of the capital structure and to minimize the costs of the involved investment resources from different sources in the process of investment resources formation management.

Key words: investments, investing, investment activity, investment security, financial sources, analysis, efficiency, resources, enterprises.